

sada još nema potpune suglasnosti, bilo bi poželjeno, da se pri članku o Boškoviću fiksira naziv za njegovu nauku.

*

U ovom smo kratkom pregledu iznesli kod nekih članaka refleksije, koje će komu tomu izgledati kao superlativi, koji su šablonski i namješteno navedeni. Ali kao što se nismo sustezali navesti, što nam se pričinilo manjkavim, isto tako držimo, da se ne smijemo sustezati, ako treba pojedinim piscima odati zasluženno priznanje i istaknuti njihove odlike. Kad bi koji vanjski stručnjak mogao u izvorniku ili prevodu upoznati po koji istaknutiji članak, uvjereni smo, da bi morao priznati, da je naša Enciklopedija uglavnom dostigla, a na području filozofije do sada djelomice i prestigla vrsnoću inojezičnih enciklopedija. Što smo s ponosom mogli istaći na filozofskom području, mislimo, da će moći drugi ponoviti na drugim područjima.

Dr Teofil Harapin

Egenter Richard: Von der Freiheit der Kinder Gottes. Oktav. 356 Seiten. Herder & Co., Freiburg im Breisgau 1941. 2.60 RM, in Halbleinwald 3.80 RM. Za inozemstvo 25% popusta.

Problem slobode i slobodne ljudske volje uvijek će biti aktuelan. U svim svojim oblicima i manifestacijama. I kao filozofsko, načelno pitanje i kao pojava, koju praktično treba rješavati u pojedinačnom i narodnom životu. Ona se napose postavlja kao religiozni problem. Osobito odkad je kršćanstvo nastupilo kao vijesnik slobode djece Božje. S Luterovim pretjeranim i neispravnim isticanjem ove religiozne slobode, kod katolika je dakako to pitanje bilo donekle potisnuto. Nije se o njem dovoljno raspravljalo. Može se dapače reći, da je obzirom na taj problem postojala i praznina u teološkoj literaturi. Stoga je posve opravdan pokušaj Richarda Egentera da tu prazninu popuni.

Na 300 i više stranica sitnog tiska (malog oktava) dalo se o tom prilično napisati i kad prolazimo knjigu, koja je pred nama, vidimo da je pisac doista mnogo pitanja zahvatio: sloboda blaženih i sloboda na zemlji, sloboda od slijeposti, sloboda od grijeha, sloboda od smrti, od zakona, borba za slobodu, zrela sloboda kršćana i t. d. K svemu ovome pridodano je preko dvadeset stranica što kraćih, što duljih bilježaka u vezi s raspravljanim problemima.

Po načinu kako je pisac shvatio stvar vidi se, da je nastojao biti originalan i učiniti svoju raspravu doista zanimljivom. U ovom pogledu osobito su uspjela uvodna poglavlja o sumnjama o ljudskoj slobodi, napose odsjek »Stimme der Klage«,* gdje pisac duhovito iznosi prigovore proti slobodi. Kod ljudi izvan kršćanstva, veli, slobode nema, jer oni »posjeduju odveć slobode«, jer su porušili sve zapreke sredenom slobodnom razvitku. Kod kršćana te slobode također nema, jer su odveć zapreka nagomilali. Ne samo u odnošaju prema ljudima, nego i prema samome Bogu. Gdje se pojavljuju duboko pobožni i poslušni ljudi, ali nutarnje slobodni duhovi, ogorčavate im djelovanje i život.

* Čemu samo ovakovi malo iscijeđeni naslovi, kao i »Trost des Verstehens«, kao da je knjiga pisana za stare mamice?

Tako ste učinili Neumanu, koga je sam papa morao zaštićivati od »odveć dobrih kršćana«, ma da i nije u tom posve uspio. Poslije ovog slobodnog i upravo uspjelog uvoda, čovjek bi očekivao, da će i daljni tok rasprave biti jednako snažan. Nažalost to se ne može reći. Ma da i svem daljnjem izlaganju ne fali zanimljivosti, pa i originalnosti (bar u izvjesnim dijelovima) osjeća se velik nedostatak u filozofskom cjelokupnom zahvaćanju problema. Problem slobode djece Božje nije neovisan o slobodi kao takvoj, nego je upravo s njom u najužoj vezi. Trebalo je stoga ne mimoilaziti filozofskog problema slobode.

Pisac ukoliko ga se i dotiče postavlja ga samo u vezi s pitanjem »je li čovjek slobodan«, što se zapravo u ovakvoj obradbi pretpostavlja. Bitno je pitanje: šta su metafizički uvjeti slobode i šta savezno s time povećava našu slobodu. Metafizički naime govoreći mi smo slobodni prema pojedinačnim dobima, jer smo neslobodni prema Dobru uopće, prema Dobru kao takvom i prema tome prema Vrhovnom Dobru-Bogu. To je u dnu korjen naše slobode. Praktično pak i stvarno naša je sloboda tim veća što je razumna i voljna naša zavisnost o Bogu veća.** Praktično to se vidi kod svetaca koji su o Bogu toliko zavisili i bili istodobno suvereno slobodni prema svemu pojedinačnom. S ovom osnovnom mišlju, pisac je mogao dati svojoj radnji i jedinstvo i snagu, koje su očito u njoj glavni nedostatak, iako ono inače obiluje materijalom. Da se je s ovom mišlju poslužio ne bi morao početi raspravu s pitanjem slobode blaženih (libertas beata), što psihološki znači naglavce postavljati jednu vrlo zanimljivu temu, nego bi pokazao kako u sadanjoj ekonomiji spasenja puni razvitak slobode čovjekove postulira upravo milost, t. j. slobodu djece Božje.

No ovaj nedostatak, ozbiljan i stvaran nije nikako takav da bi ovom djelu oduzeo svaku vrijednost. Njime će se okoristiti i laik i svećenik pa ga stoga toplo preporučamo. **Dr Đuro Gračanin.**

L. Burger: U četiri oka (Iz dnevnika jedne primalje), II. dio, prevela prof. Jelka Srijemčić, izdala naklada »Fides«, Senj 1941, 8°, str. 144; cijena Kn 20, s poštarinom 23 Kn (ček br. 48.554).

Za prvi dio ovoga dnevnika u hrvatskom prijevodu rekao sam, da će za one koji ga budu čitali biti od jačega djelovanja, nego mnoga propovijed u crkvi ili u društvu (Bogoslovska Smotra, br. 2. 1941., str. 204). Autorica je ovdje nastavila svojim izvodima, koji se, vjerni mišljenju katoličke Crkve, dotiču mnogo i vrlo važnih pitanja, što muče duše vjernika i nevjernika, a nikada ne prestaju biti suvremena i važna. Čitav se jedan mali repetitorij moralnog bogoslovlja niže pred čitateljem, sve izneseno u zanimivu i privlačivu pripovijedalačkom obliku. O krađi i ljubavi prema bližnjemu (str. 61), o odnosu između muža i žene, te o bračnoj uzdržljivosti (str. 63, 65), o dužnosti pomoći brata u nevolji (str. 87), o nudističkom pokretu (str. 107), o poštivanju zakona života (str. 117), o sklapanju modernih brakova i o težnjama modernoga

** Kako sam to opširnije izložio u *Personalité morale d'après Kant*.